

Francesc Serra: «Tenim un deure moral amb unes generacions castigades, que és explicar el que va passar el màxim de bé possible»

Francesc Serra Sellarés és el nou director dels Serveis Territorials de Cultura de la Catalunya Central i vicepresident de la Comissió de Patrimoni, és llicenciat en Humanitats, doctor en Història Moderna, especialista en la Guerra de Successió a Catalunya i investigador de genealogies i masos de la Catalunya interior. Del 2005 fins al 2021 ha treballat com a professor d'institut en diferents centres de la comarca: Moià, Navarcles i Artés, i també al Lluís de Peguera i al Pius Font i Quer, de Manresa.

Foto: Francesc Rubí

? Quina és la teva feina com a director de Cultura a la Catalunya Central?

? Amb l'oficina a Vic, segons la consellera la meva feina és parar les orelles al territori. He de canalitzar les problemàtiques que tinguin relació amb la Cultura, a través de les direccions generals. Hi ha molta feina. Quan la Consellera no pot anar a un acte que considera rellevant, me'l delega. Faig més hores que un ventilador, però en gaudeixo molt. Recorro molts quilòmetres amb el cotxe oficial per visitar ajuntaments, coordinar grups de regidors de Cultura, a qui informo de les subvencions que van sortint, perquè ara no tenim pressupost propi. També em reuneixo amb patronats i coordino les mesures anticovid en matèria de Cultura. Tinc una agenda prefixada i una altra d'autònoma.

? Els objectius que t'has proposat son de canvi o continuïtat de l'etapa Lluís Cerarols?

? Cerarols ha estat un referent i un mestre. Vam fer un bon traspàs d'informació i mantinc bona part dels seus compromisos. Ell és més d'un vessant humanístic filosòfic i jo d'història i patrimoni, on potser hi haurà algun canvi, que no serà radical. Estem preparant unes jornades de turisme cultural a la Catalunya Central per promoure el barroc, amb una ruta cultural que doti de contingut el Solsonès i la Segarra, amb capitalitat a Manresa, per aprofitar l'any ignasià. Es farà el gran Museu del Barroc, que segons Magda Gassó, cap del Servei de Museus, és un dels de referència. Un altre objectiu és ajudar a facilitar la dinamització del patrimoni, fins i tot amb l'intent d'unir-lo amb l'esport. També recuperar l'ús social del català i apostar fort pels nous formats digitals, que siguin atractius.

? Quina és la teva tasca com a vicepresident de la Comissió de Patrimoni del territori?

? Estar a l'aguait de tots els temes d'obres que entren en conflicte amb béns patrimonials, ja que han de passar per la comissió. Fa poc que he arribat, m'ocupo de la part formal d'encetar el debat i marcar-ne les directrius. De vegades a contracor, perquè hi ha obres importants d'interès públic i no tothom hi està d'acord, però és clar que cal un control perquè hi hagi una preservació del patrimoni.

L'ensenyament

? L'ensenyament està en un període de canvis profunds?

? Ara està d'actualitat pel fet de voler començar una setmana abans, que s'explica perquè va bé a les famílies amb menys recursos, però el professorat està indignat perquè afecta la preparació del curs. Hi ha problemes més profunds i seriosos. Tenim una societat diversa, una part de la qual dubta sobre les perspectives del sistema educatiu. Hi ha un gran percentatge de gent nouvinguda, bona part de la qual sense un suport familiar. Si no entenen el que se'ls explica, és fàcil que es desenganxin i els costi de seguir. El sistema educatiu en una societat tan complexa no està pensat igual per a tothom. Soc dels que penso que estem reproduint models que no estan pensats per avui dia. L'alumnat ha canviat: han pujat amb unes noves tecnologies que fa que no tinguin paciència i tot ho vulguin tenir de seguida. Estan acostumats als estímuls ràpids i és molt difícil mantenir la seva atenció, no els interessen els discursos llargs.

? Professors i alumnes parlen el mateix llenguatge?

? Hi ha molta diversitat entre l'alumnat. Hi ha hagut un tall generacional de manera que no fem servir els mateixos llenguatges i parlem de realitats diferents. Calen canvis profunds, sobretot de metodologia. Alguns proposen treballar per projectes, però què passa quan les plantilles dels instituts no són estables? Uns poden fer un projecte perquè el senten, però quan arriba algú nou, no en té ni idea. El que acaba passant amb aquest ensenyament tant modern, del qual tinc una visió crítica, és que sovint es perd la competència lectora. Els alumnes cada cop llegeixen menys i escriuen més malament: en lloc d'anar endavant, anem endarrere.

Assessor històric

? Quina ha estat la teva contribució com a assessor històric?

? A Navarcles em van encarregar durant els primers anys de la Monacàlia, l'assessorament de l'escenificació dels moments habituals en un monestir, com ara el cobrament del delme. Després va venir l'assessorament del 18 de setembre a Cardona, on feia les xerrades informatives de l'Aplec, de caire cultural i instructiu, que invitaven a una major participació. De cara al Tricentenari vam creure que calia fer una obra de teatre potent, explicant el Setge. També he assessorat llibres, publicacions i articles.

? Com és que el Setge es va convertir en un documental de TV3?

? Va ser a proposta de l'empresa de comunicació E2S, que estava en contacte amb Jordi Ferrerons, especialista en documentals. Vaig proposar un guió i vaig fer l'assessorament històric dels llocs on s'havia d'anar per contextualitzar el setge. El documental es va representar en hora punta el 12 de setembre del 2012, després de la gran manifestació. Inclou escenes de batalles i és un producte multilingüe que penso que va sortir bastant bé.

? La història de Catalunya mereixeria tenir una gran producció cinematogràfica?

? I tant! És la gran mancança del Tricentenari. Em consta que algunes productores hi van estar treballant, però tot va quedar en no res. S'hauria d'haver presentat el 2014, de manera que ens hauria ajudat de cara al 2017.

Sant Benet de Bages

? Què és el més remarcable de la teva tesi sobre Sant Benet de Bages?

? Va del 1593 fins el 1835, a l'època montserratina. A diferència d'altres monestirs, l'abat de Montserrat va permetre la continuació de l'abat de Sant Benet, que no es va convertir en un priorat. Ara bé, els monjos eren montserratins i passaven un temps a Sant Benet. El 1493 va passar a formar part de la Congregació de San Benito de Valladolid. Hi havia monjos catalans i castellans, com demostra la documentació. Les nòmines dels monjos demostren que molts venen del nord d'Espanya, fet significatiu, ja que els monestirs benedictins de la congregació claustral tarraconense eren catalans. El funcionament del senyoriu demostra com el monestir se sostenia a través de les rendes que pagava la gent. També esmento l'evolució de l'edifici, sobretot el barroc.

Foto: Francesc Rubí

Darrera victòria catalana

«El nacionalisme espanyol annexiona i vol imposar la seva cultura dominant»

? Com va sorgir la idea de fer un llibre sobre la batalla de Talamanca?

? És el primer sobre la temàtica de la Guerra de Successió. La idea va sorgir estant a l'Arxiu Comarcal del Bages, amb Gustau Erill, quan vam trobar una biografia feta per l'advocat de Francesc Busquets i Mitjans, que era un coronel de miquelets, on es reproduïa una carta ben descrita, però que contenia errors toponímics com Munassa, en lloc de Musarra. Coneixia un aficionat a la recerca amb detector de metalls de Navarres a qui vaig convèncer per anar-ho a veure sobre el terreny. Vam trobar-hi bales de plom. Ens vam posar en contacte amb l'Ajuntament de Talamanca, on l'alcalde Josep Tarín s'hi va interessar molt i ens va encarregar el llibre. Jo coneixia Xavier Hernández Cardona que ens va animar a organitzar un equip professional de didàctica del patrimoni de la Universitat de Barcelona, coordinat per ell. Amb Xavier Rubio van coordinar el llibre *Talamanca 1714. Arqueologia d'una batalla*, on nosaltres també vam col·laborar en alguns articles.

? Com és que la temàtica sobre la Guerra de Successió va tenir continuïtat?

? El tema es va ampliar quan em va venir a veure el professor Jaume Sobrequés per encarregar-me *Els herois del 1714. Els defensors de Catalunya*, que es va publicar el 2013. I Agustí Alcoberro, que coneixia de la seva etapa al Museu d'Història de Catalunya, em va encarregar el llibre *Cardona (1705-1714): La resistència a l'interior*, el 2014. Prèviament, el 2010, també havia fet *Catalunya, 1714. Un viatge als escenaris de la Guerra de Successió i el temps del barroc*, una guia elaborada amb Jordi Rodó, de la consultoria Quaderna, amb un recull dels espais. I el darrer, al 2019, va ser *1713: la preparació de la Guerra dels Catalans*, amb Francesc Riart i Jou, coautor de la majoria de llibres de Xavier Hernández, expert en la història de la indumentària i en la il·lustració per museus i documentals, que ha reconstruït com anava vestida la gent de l'època.

? Quina és l'esperit del llibre *1713: la preparació de la Guerra dels Catalans*?

? Demostrar que no som un país de pa sucats amb oli com semblava entendre la historiografia romàntica catalana del segle XIX. Intentem donar un altre enfocament a la història, que no sigui des d'un punt de vista victimista, sinó per quedar amb el cap ben alt. La idea que perquè hem perdut guerres anem amb la moral de derrota ens l'hem de treure de sobre. Si el 1713 es va decidir anar a la guerra era per guanyar-la i no van fer res que no haguessin fet mai. Catalunya tenia les estructures d'estat, de manera que la defensa sempre s'havia gestionat des del país. És interessant perquè expliquem d'on van treure les armes, els cavalls, la roba; com eren els encàrrecs que es feien als empresaris de l'època, els paraires; o com funcionaven les

confiscacions de vaixells a la marina.

? Quina valoració fas de la Ruta 1714 del Museu d'Història de Catalunya?

? Positiva. Les rutes senyalitzades aporten una dignificació del patrimoni. Fan memòria de diferents espais que van tenir protagonisme en aquell moment. La Guerra de Successió s'havia estudiat amb poc rigor, especialment pel que fa a la Catalunya Central.

? A Manresa es va practicar el bel·licisme de terra cremada. En què consisteix?

? Atacs a la població per escarmentar-la de valent, sobretot per repressió, amb la intenció d'evitar qualsevol dissidència posterior. Els borbònics ho van començar a aplicar al Pla d'Urgell, on van cremar habitatges, però també els conreus, per tallar les vies de subministrament. Es busca l'atemoriment total de la població perquè no tingui esma per resistir i inculcar la moral de derrota.

? Als llocs on no hi havia casernes com era la convivència entre població i soldats?

? Al 1713 al Carme hi havia una caserna amb un regiment de napolitans. El problema sorgeix amb el front de guerra, que és quan els soldats s'allotgen a les cases de la gent i la convivència és nefasta. Les famílies tenien feina per mantenir-se i a sobre tenien uns intrusos que no parlaven en català, sinó que eren estrangers amb una conducta inadequada.

? Per què el duc de Pòpuli ordena incendiar la ciutat el 13 d'agost de 1713?

? Restaino Cantelmo-Stuart y Brancia fou un militar napolità al servei d'Espanya, que va fer cremar 525 cases. Ordena l'incendi per escarmentar i desactivar la resistència. Quan s'assabenten les autoritats borbòniques que la crida a sometents a tot el país ha reclutat uns 150 homes a Manresa, seguint Josep de Peguera, ordenen al duc fer una dura repressió per evitar que d'altres ciutats donin suport a l'expedició austriacista.

? Com va afectar la població civil?

? A la majoria li va costar anys tornar a refer les cases i les poques que van quedar van passar a ser col·lectives, de molta gent que va viure atapeïda durant uns anys, d'altres van passar a viure a casa de parents que tenien a pagès.

? Manresa és una ciutat recremada, el 1811. És una venjança per les dues derrotes del 1808 al Bruc?

? Crec que sí. És un acte de repressió i venjança, amb el mateix esperit de desmoralitzar la població civil. Tot plegat va fer perdre a la ciutat un patrimoni important.

? Està quantificada la pèrdua d'aquest patrimoni?

? Sabem que va afectar els grans casals senyorials, com el dels Peguera que està desfiguradíssim, i també el d'altres famílies benestants i nobles que van perdre les seves cases, com també els menestrals.

? Com es planifica el nou urbanisme de la ciutat?

? En uns plànols de 1823, la ciutat manté la mateixa estructura de l'edat mitjana, amb les muralles de Sant Francesc, del Carme... L'ampliació serà cap als afores, però el traçat de carrers de la ciutat antiga no ha de ser gaire diferent de la Manresa de 1713, ni del 1811.

? Què remarcaries de l'obra de l'anglès James Baker?

? És l'autor de *La dissortada història dels Catalans*, on es remet a Manresa per explicar com va ser castigada, i treu per primera vegada el tema de la bandera negra, amb el lema *Viurem lliures o morirem*, en relació als defensors de la fortalesa de Cardona.

? Els castellans busquen la destrucció de la nació catalana?

? Això és el que explica la *Gaceta de Barcelona* de l'època. Tinc clar que és un projecte polític castellà des del segle XV, de la gent que ostenta el poder a la cort. El nacionalisme espanyol annexiona i vol imposar la seva cultura dominant.

? Si la guerra de Successió és l'origen de l'Espanya actual, què en podem esperar?

? Poca cosa. No veig gaire bones expectatives. Després de l'1 d'Octubre hi ha gent desanimada, però ha marcat un abans i un després. L'1 i el 3 d'Octubre van ser una gran lliçó perquè, malgrat tota la repressió, es va aguantar el tipus, l'Estat no va poder desactivar el referèndum i ens van veure una mica incontrolables. Han fet guerra bruta, fent intervenir mitjans judicials i la policia per intentar posar la por al cos a la gent, però hi ha un substrat democràtic de base, com és demanar un referèndum, que ens van voler impedir que féssim. Per tant, la gent mai no oblidarà l'1 d'Octubre. Ara ens cal una nova embranzida, però no és fàcil. El que és clar, com es va demostrar amb les protestes posteriors al referèndum i la repressió, és que les noves generacions no estan per anar amb el liri a la mà.

? Quins mites es van crear i què ens han amagat?

? La historiografia de la Renaixença, per desconeixement o per manca d'un anàlisi profund, va crear uns herois com mites no gaire ben documentats i va intentar vendre unes imatges amb un contingut massa religiós dels nostres avantpassats militars, com si haguéssim estat sempre un poble pobret. Des de l'Edat Mitjana, les competències militars estan en mans de les institucions catalanes. Barcelona i Manresa tenien la seva pròpia coronela i s'encarregaven de la defensa de la ciutat. Els sometents són abolits amb el decret de Nova Planta. Com a poble perdedor, ens han amagat que havíem estat un poble respectat i armat. Si bé els mites han fet que els defensors de la causa catalana passin a ser reconeguts, ens van amagar la forta repressió i no hem recuperat la

història més local i propera fins fa pocs anys. La historiografia oficial espanyola ha mantingut un tancament en banda en considerar-nos vençuts. Hem estat els d'aquí que hem buscat la nostra història per reconstruir-la com hem pogut. Van perpetuar la moral de derrota i dels temes que no els agraden no se'n parla. Tenim un deure moral amb unes generacions castigades, que és explicar el que va passar el màxim de bé possible.

El perfil

Foto: Francesc Rubí

Francesc Serra i Sellarés neix a Navarcles el 24 de març de 1977. L'avi prové del Mujalt i els seus avantpassats de Sant Pere de Serràima, on encara hi ha el mas Sellarés. El pare, Jesús, prové de la Colònia Soldevila (Balsareny) i va fer de mecànic torner a l'empresa Peinajes del Río Llobregat, de Sant Fruitós de Bages. La seva mare, Montserrat, del mas Vilà de Balsareny va treballar de filadora en diverses empreses tèxtils. El 1976 es van establir a Navarcles. Té una germana, Dolors, que fa d'administrativa a l'institut de Cardona i a l'escola pública Nostra Senyora del Patrocini. Va estudiar EGB a l'escola pública Catalunya de Navarcles i després el BUP al Pius Font i Quer de Manresa. Havia jugat a bàsquet amb el CB Manresa a la pista Castell. Cursa Humanitats a la UAB i es llicencia, amb premi extraordinari el 1999. Fa el Curs de Qualificació Pedagògica i el proposen per a una beca doctoral a l'Autònoma amb el grup d'Història Moderna. S'incorpora al departament durant quatre anys, en el mateix grup d'investigadors on hi havia Oriol Junqueras i fa el doctorat. Tenen el mateix director de tesi, Antoni Simón Tarrés. Com que havia fet suplències d'estiu treballant a la Tresoreria de Caixa Manresa, que en aquella època compra el monestir de Sant Benet de Bages, es va oferir a Adolf Todó i Jaume Torras per

fer visites guiades, catalogació i d'altres feines relacionades amb el monestir fins enfocar la tesi en la seva investigació històrica. Va treballar l'època moderna a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, inventariant els lligalls documentals i l'Arxiu del Monestir de Montserrat. Així va fer la tesi doctoral el 2005 que es va publicar resumida en el llibre *Sant Benet de Bages a l'època montserratina (segles XVI-XIX)*. Doctor en Història per la UAB, al cap de dos anys es treu les oposicions al departament d'Ensenyament, on treballa als darrers setze anys. Després de fer substitucions a Cal Gravat, Navarcles i dos anys de prova al Lluís de Peguera, concursa i obté plaça de professor de Geografia i Història a l'institut Moianès. Després d'estar quatre anys a Artés, opta per anar al Pius Font i Quer, on ha passat els dos cursos pandèmics. El 2009, amb la seva parella, Joana Anglill, professora d'anglès, amb qui tenen un fill, Martí, es traslladen a viure a Santpedor i al cap d'un any de lloguer a la Maternitat d'Elna fins que el 2011 compren una casa a Cal Gravat. Des de l'1 de setembre de 2021 és director dels Serveis Territorials de Cultura a la Catalunya Central. També és vicepresident de la comissió de Patrimoni.

Investigador històric, ha treballat especialment els protocols notariais de Cardona que el van ajudar a ser especialista en la Guerra de Successió: va entendre el funcionament de la fortalesa a l'època, d'on es treien els diners i amb què es gastaven. Destaquen els seus llibres *La darrera victòria de l'exèrcit català. La batalla de Talamanca, 1714* (2009), en col·laboració amb Gustau Erill, i *Catalunya, 1714. Un viatge als escenaris de la Guerra de Successió i al temps del Barroc* (2010) en col·laboració amb Quaderna. Ha publicat nombrosos articles relacionats amb la Guerra de Successió i ha participat en la confecció de la Ruta 1714, del Museu d'Història de Catalunya. A Manresa, amb la Fundació Independència i Progrés van col·locar unes plaques en record de l'incendi borbònic del 13 d'agost de 1713. Ha estat l'assessor històric i investigador principal del documental sobre el setge de Cardona, *1711. El Setge*, emès per TV3, i és assessor històric de l'Aplec del 18 de Setembre de Cardona, que commemora la resistència del darrer baluard català de la Guerra de Successió. Amb l'escriptor Jordi Santasusagna van començar a fer escenificacions dins la Col·legiata. També va fer la museïtzació de la Casa Mata.